

и винаги се импровизират свободно [Hoerburger, 1967:72].

Въпреки че звуковата архитектоника в зурнаджийския стил не се установява единствено по специфично музикални закони, в най-общ план може да се говори за отворени (когато музикалната композиция се представя като безкрайна поредица от звена) и затворени (при представяне на музикалната композиция като комплекс от подвижни звукосъчетания в уравновесена форма) композиционни форми в зурнаджийската музика.

Затворените форми в зурнаджийската музика като архитектоника са двусъставни (двучастни) темпоконтрастни структури. Затворените инструментални композиции в зурнаджийския стил имат следните устойчиви структурни компоненти: встъпителна секция (*аварация*), бавен дял, бърза танцова част. Формулните построения, които изграждат тези части са съхранени в паметта на по-старите зурнаджии. Между музикантите тази група от инструментални композиции битува под названието *стари песни*, в научната литература се наричат “тежки хора”, “затворени хора”, “долнострумски танци”.

Архитектоничните съотношения в отворените форми се изграждат като поредици от *n*-брой провеждания на построения (формули, модели, клишета) от тематичен тип. Отворените зурнаджийски форми могат да бъдат едноформулни или многоформулни структури. Отворените в архитектурно отношение форми по времетраене съвпадат с продължителността на изпълнителското събитие (танцуване, обредно действие).

Едноформулните инструментални композиции се изграждат от една мелодическа секция (например, построение с песенен произход, използвано като формула), която многократно се повтаря, а при финалното провеждане може да бъде съкратена. Едноформулните отворени форми са композиции от верижен тип. При тях повтаряемата формула се мултиплицира и подрежда като брънки на отворена верига без ясно определен и предвидим край. Подходяща илюстрация е изпълнението на *Пий, юначе, благо вино*, чиято нотограма е поместена в приложението.

Многоформулните зурнаджийски композиции се изграждат върху две или повече формулни построения. Емическият термин за назоваване на многоформулни отворени зурнаджийски композиции е *китка*. При тях формулите се групират в съотношения, наподобяващи “музикална мозайка” (понятие, с което се обозначава композиционна форма в алжирската инструментална музика) [Elsner, 1991:20]. Мозаечната композиционна форма е образувана от множество типове симетрично или несиметрично съразмерни съчетания.

Практически може да се говори за определена статико-архитектонична конкретност на композиционните форми в зурнаджийската музика единствено в случаите когато те са записани. Но както отбелязва Курт Закс, фонограмите (принципният източник за изучаване формите на примитивната музика) са твърде кратки, което се дължи на икономически или технически причини [Sachs, 1965:131]. Фонозаписите със зурнаджийска музика са документирани резултати (отрязъци от музикалнозвуквата тъкан) от записан емпиричен материал. Но те не дават представа за последователността в подреждането на връзките и елементите в цялостния изпълнителски контекст. Фонограмата със зурнаджийска музика е обективизирана по изкуствен начин композиционна форма в резултат на целенасочена човешка активност. Това не е спонтанната музика, която е в активна практическа връзка с пораждащата я среда, това вече е една по друг начин организирана, затворена в граници композиционна